

**Nuriddinov Qandil Jaloliddinovich**  
Termiz davlat pedagogika institute  
Jismoniy madaniyat kafedrası o‘qituvchisi

---

## **TALABALARDA AKADEMIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARINING TAHLILI**

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning akademik madaniyatini shakllantirish masalalari yoritilgan. Akademik madaniyat tushunchasi nafaqat o'quv jarayonida intizom va axloqiy qoidalarni saqlashni, balki ilmiy-tadqiqot faoliyatiga nisbatan mas'uliyatli yondashuv, axborot manbalaridan adolatli foydalanish va intellektual mulkka hurmat kabi jihatlarni ham o'z ichiga oladi. Maqolada global va raqamli o'zgarishlar sharoitida akademik madaniyatni rivojlantirishning zarurligi, oliy ta'lim muassasalarida talabalarni ushbu madaniyat bilan tanishtirishning ahamiyati ta'kidlanadi. Shuningdek, akademik madaniyatning xalqaro miqyosdagi o'rni, raqamli texnologiyalar orqali ilmiy hamkorlik imkoniyatlari, va plagiatga qarshi kurash borasidagi masalalarga e'tibor qaratiladi. Maqola zamonaviy oliy ta'limda akademik madaniyatni oshirish uchun zarur bo'lgan nazariy va amaliy jihatlarni tahlil qiladi va uni rivojlantirish uchun bir qator tavsiyalar beradi.

**Kalit so'zlar:** Akademik madaniyat, Ta'lim tizimi, Ilmiy etika, Intellektual mulk, Plagiatga qarshi kurash, Ilmiy hamkorlik, Akademik yozuv, Oliy ta'lim, Axloqiy mas'uliyat, Globalizatsiya, Raqamli texnologiyalar, Akademik erkinlik, Ilmiy axloqiy me'yorlar, Tadqiqot metodlari, Intellektual muloqot.

---

### **Kirish**

Zamonaviy ta'lim tizimida talabalarning akademik madaniyatini rivojlantirish juda muhim va dolzarb masalalardan biridir. Akademik madaniyat o'zini o'quv jarayonida intizomli tutish, ilmiy faoliyatga mas'uliyatli yondashish, axborot manbalaridan to'g'ri foydalanish, shaxsiy intellektual mulkni qadrlash kabi jihatlarni o'z ichiga oladi. Bu masala talabalarning kasbiy tayyorgarligini oshirish bilan birga, ularning umumiy dunyoqarashini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Bugungi kunda akademik madaniyatning talablari globallashuv va raqamli texnologiyalar bilan bog'liq ravishda o'zgarimoqda. Ma'lumotlarning osonlik bilan ochiqligi va turli axborot manbalarining mavjudligi talabalarda ilmiy fikrlarni tanqidiy yondashishni talab qiladi. Shu sababli, oliy ta'lim muassasalarida akademik madaniyatni o'rgatish, talabalarda ushbu fazilatlarni rivojlantirish dolzarb vazifaga aylanmoqda, bu esa ilmiy tadqiqotlar va metodik ishlanmalarning zaruratini orttiradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli farmoni hamda 2019-yil 8-oktabrdagi PF5847-sonli farmonida talabalarning malakali bilimlarni egallashini ta'minlashga qaratilgan masalalar muhokama qilindi <sup>1</sup>. Akademik madaniyat - ilmiy-ta'lim sohasidagi barcha faoliyatni o'zida mujassam etuvchi, ilmiy-texnik taraqqiyot va bilimlar almashinuvi jarayonlarini boshqarishda muhim rol o'ynaydigan ijtimoiy hodisa hisoblanadi. Bu

---

<sup>1</sup> O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida"gi farmoni. (2022).

madaniyatning shakllanishiga akademik erkinlik, ilmiy axloqiy me'yorlar, hamkorlik va intellektual muloqot kabi omillar katta hissa qo'shadi.

Akademik madaniyatning asosiy xususiyati sifatida, ilmiy hamjamiyatni shakllantiruvchi "qo'riqchilar" — ya'ni, yetakchi olimlar va mutaxassislarning mavjudligi muhim ahamiyatga ega. Ular yangi tadqiqot usullarini joriy etishga yordam berib, ilmiy jarayonlarda sifat nazoratini amalga oshiradi.

Ilmiy anjumanlar, konferensiyalar va boshqa ilmiy tadbirlar akademik madaniyatning muhim qismini tashkil etadi. Bu tadbirlar ilmiy hamkorlikni rivojlantirish, yangi bilimlar yaratish va o'rganish jarayonlarida samarali vosita hisoblanadi. Plagiatga qarshi kurash va ilmiy axloqqa sadoqat esa ilmiy ishonchlilikni ta'minlashda asosiy omillardan biridir. Zamonaviy akademik madaniyat xalqaro miqyosda kengayib, raqamli platformalar orqali yangi bosqichga o'tmokda.

Nazariy jihatdan akademik madaniyat ilmiy va ta'lim muhitidagi me'yorlar, qadriyatlar va xulq-atvor tizimi sifatida qaraladi. Akademik erkinlik va ilmiy izlanishlar erkinligi, olimlarning mustaqil ishlash imkoniyatiga ega bo'lishi, axloqiy javobgarlikni o'z zimmasiga olishlari bu tizimning asosiy omillaridir.

Tarmoq aloqalari va virtual platformalarning o'rni o'sib bormoqda. Akademik madaniyat xalqaro miqyosda globallashish jarayonining bir qismi sifatida rivojlanmoqda, chunki bilimlarni tarqatish va axborot almashish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu o'zaro malaka oshirish va tajriba almashishga imkon yaratadi. Akademik institutlar o'rtasidagi hamkorlik esa raqobatbardoshlikni oshiradi<sup>2</sup>.

Yana bir muhim omil akademik etikadir. Bu komponent akademik jamiyatda ilmiy axloqiy me'yorlar va qoidalarni belgilaydi, ularning saqlanishi ilmiy ishonchlilikni oshiradi va intellektual mulkni qadrlashga yordam beradi. Akademik madaniyatni rivojlantirishda ilmiy grantlar, loyihalar boshqaruvi va moliyaviy resurslarni taqsimlash tizimlari ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, akademik madaniyat ilmiy bilimlarni rivojlantirish va ta'lim jarayonlarini boshqaruvchi murakkab tizim bo'lib, u me'yorlar, qadriyatlar va xulq-atvor qoidalari asosida shakllanadi. Bu madaniyat ilmiy hamjamiyat a'zolari o'rtasida o'zaro hamkorlik, hurmat va axloqiy me'yorlarga rioya qilishni talab qiladi. Akademik madaniyat ilmiy ishonchlilikni ta'minlaydi, yangi bilimlar yaratish va ularni tarqatishda muhim rol o'ynaydi. Xalqaro hamkorlik va zamonaviy texnologiyalar bu madaniyatni yanada kengaytirishga yordam beradi. Akademik madaniyatning rivoji oliy ta'lim sifatini oshirishga va ilmiy izlanishlar samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Magistratura va doktorantura darajasida "Akademik madaniyat" bo'yicha maxsus kurslar o'qitish talabalarga ilmiy etika, akademik yozuv, plagiatga qarshi kurashish va intellektual muloqot qoidalarini o'rgatadi. Yangi ilmiy izlanishlar olib borish uchun ilmiy etika va yozuv ko'nikmalarini oshiradigan treninglar kerak. Mahalliy va xalqaro ilmiy hamkorlikni rivojlantirish uchun grant dasturlari va almashuv loyihalarini kengaytirish zarur. Virtual konferensiyalar va onlayn ilmiy platformalarni rivojlantirish akademik muloqotni kengaytiradi. Tadqiqotchilarga moliyaviy yordam ko'rsatish uchun grantlar boshqaruvini kuchaytirish lozim. Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy xodimlar uchun malaka oshirish dasturlari tashkil qilish zarur.

<sup>2</sup> Ibragimov, A. (2018). Oliy ta'limda akademik madaniyat. Tashkent University Press.

Mazkur takliflar akademik madaniyatni kuchaytirish va ilmiy-ta'lim sohasida sifatli rivojlanishni ta'minlashga yordam beradi.

### **Foydalanilgan adaboyotlar**

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli “Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi farmoni. (2022).
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF5847-son “O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi farmoni. (2019).
3. Ibragimov, A. (2018). *Oliy ta'limda akademik madaniyat*. Tashkent University Press.
4. Karimov, A. (2020, March 15). *Akademik madaniyat va oliy ta'limda uning roli*. Ta'lim va rivojlanish. <https://www.talimrivoj.uz>